

ŽENY A RITUÁLY V KŘESŤANSTVÍ

ŽENY V RANÉM KŘESŤANSTVÍ

- Studium křesťanské konstrukce genderu
- Rekonstrukce aktivit a víry křesťanských žen
- Varianty „křesťanské identity“ – identita žen
- Raně křesťanská diskuze
- Prameny
 - Texty – všechny, včetně apokryfních, církevní dějiny, hereziologické, teologické, životy, „mučednictví“

ŽENY A RITUÁLY V RANÉM KŘESŤANSTVÍ

- (28) Není už rozdíl mezi Židem a Řekem [tj. pohanem], otrokem a svobodným, mužem a ženou (*arsen kai thély*). Vy všichni jste jedno v Kristu Ježíši. Jste-li Kristovi, jste potomstvo (*sperma*) Abrahamovo a dědicové toho, co Bůh zaslíbil (Ga 3,28–29)
- (4) Každý muž, který se modlí nebo prorocky mluví s pokrytou hlavou, zneuctívá toho, kdo je mu hlavou, (5) a každá žena, která se modlí nebo prorocky mluví s nezahalenou hlavou, zneuctívá toho, kdo je jí hlavou; je to jedno a totéž, jako kdyby byla ostříhaná. (6) Jestliže si žena nezahaluje hlavu, ať se už také ostříhá. Je-li však pro ženu potupné dát se ostříhat nebo oholit, ať se zahaluje. (1K 11,4–6)
- (7) Muž si nemá zahalovat hlavu, protože je obrazem a odleskem slávy Boží, kdežto žena je odleskem slávy mužovy. (8) Vždyť muž není z ženy, nýbrž žena z muže. [Gn 2,21–22] (9) Muž přece nebyl stvořen pro ženu, ale žena pro muže. [Gn 2,21–22] (10) Proto má žena mít na hlavě znamení moci kvůli andělům. (1K 11,7–10)

POSTAVENÍ ŽEN V RANÝCH OBCÍCH (HOUSE CHURCHES)

- Širší kulturní, sociální a ekonomický kontext – teologický rámec
- *House churches* – sociální konvence
 - Jídlo – zdánlivě jednoduchá sociální konvence – indikátor sociální změny
 - Konvence spojené s jídlem v kontextu starověkých kultur
 - Sociální inovace jako výsledek širších ekonomických a sociálních změn – inkluzivní praxe stolování
 - Dichotomie veřejné/soukromé
 - Jídlo jako strukturovaná sociální událost odrážející sociální strukturu – zpráva o vzorci sociálních vztahů

ŽENY A DUCHOVNÍ ÚŘADY

- Epigrafické a literární doklady

Nápisy: jáhenky

- Theodora EPISCOPA (ca 820)
- Matka papeže Paschala I., kaple sv. Zenona, basilika sv. Praxedy, Řím

- Žena ať přijímá poučení mlčky s veškerou podřízeností. Učit ženě nedovolují (1Tm 2, 11-12) - vylučuje ženy z kazatelské a misijní činnosti
- Žena nemá míti moc nad mužem, nýbrž má se nechat vést. Vždyť první byl stvořen Adam a pak Eva. A nebyl to také Adam, kdo byl oklamán, ale žena byla oklamána a dopustila se přestoupení (1Tm 2, 12-14)
- V poddanosti Kristu se podřizujte jedni druhým: ženy svým mužům jako Pánu, protože muž je hlavou ženy, jako Kristus je hlavou církve, těla, které spasil. Ale jako církev je podřízena Kristu, tak ženy mají být ve všem podřízeny mužům“ (Ef 5, 21-24)
- Ženy necht' ve shromáždění mlčí. Nedovoluje se jim, aby mluvily (1K 14, 34)

ŽENY JAKO AKTÉRKY KULTU

- Tekla

- Skutky Pavla a Thekly Zdroj: „Skutky Pavla a Thekly“, přel. Lucie Kopecká, in: Jan Dus (ed.), *Příběhy apoštolů. Novozákonní apokryfy II*, Praha: Vyšehrad 2003, s. 185–197.

https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/130740/Books_2010_2019_040-2014-1_8.pdf?sequence=1

- Pavel a Thekla, freska, 6. století, jeskyně sv. Thekly a Pavla, severní svah Bülbül Dag, nedaleko Efesu.

ŽENY JAKO OBJEKT KULTU: MARIE

- Marie – matka Ježíše, nebo jiná Marie?

Ideál/vzorec pro obhajobu postavení a role žen

- Druhá Eva, Immaculata
 - Symbol církve, neposkvrněná nevěsta
- Kořeny v lidovém prostředí – nejviditelnějším tématem: neposkvrněné početí
 - Marie jako panna
 - Uzdravuje, přináší mír, je prostředníkem, přímluvcem, ochránkyní patronkou
 - Sdílí lidský osud Dolorosa, přináší útěchu (piety)
 - Kult růžence – přímluva, ochrana, vítězství
 - Mariánská zjevení, liturgická dramata
- Polymorfní mýtus – polymorfní využití a množství funkcí v životě křesťanů:
 - Je ochránkyní během života i v hodině smrti (viz *Zdravas Maria*)
 - Marie – nástroj dynamické argumentace katolické církve o struktuře společnosti prezentované jako Bohem daný řád

ŽENA Z APOKALYPSY: KRÁLOVNA NEBES

MARIÁNSKÁ ZBOŽNOST V PÍSNÍCH

- Salve Regina

Zdravas Královno, Matko milosrdenství,
živote, sladkosti a naděje naše, buď zdráva!
K tobě voláme, vyhnaní synové Evy,
k tobě vzdycháme, lkajíce a plačíce
v tomto slzavém údolí.
A proto, orodovnice naše,
obrať k nám své milosrdné oči
a Ježíše, požehnaný plod života svého,
nám po tomto putování ukaž,
ó milostivá,
ó přivětivá,
ó přesladrká Panno, Maria!

STABAT MATER (POČ. 13. STOLETÍ)

[HTTPS://YOUTU.BE/D_7VZ-JPT1W](https://youtu.be/D_7VZ-JPT1W)

- Stála Matka uplakaná pod křížem jak bolest samá, v hořkých vzlycích pro Syna.
- Její srdce Bohu dané, truchlící a zbědované sedmerý meč protíná.
- Žaluplná, zarmoucená nebem požehnaná žena, Matka Boží, prostá vin.
- Hlavu sklání do svých dlaní, pohled na kříž vždy ji raní, trpí na něm její Syn.
- Matko Boží, Matko naše, kdo nad tebou nezapláče, když tě vidí v mukách stát.
- Vidět Ukřižovaného, tebe v slzách vedle něho nutí duši zaplakat.
- Naše vina tvého Syna týrá tobě před očima, vidíš Krista v krvi ran.
- Vidíš jeho teskné rány, úzkost jeho umírání, smrt, v níž zůstal strašně sám.
- Matko Boží, lásku dej mi, kéž je tvůj a můj žal stejný, kéž už sama netruchlíš.
- Dej, ať patřím Kristu Bohu, den ze dne ať více mohu hořet láskou, být mu blíž.
- Maria, do srdce mého vtiskni rány Syna svého, jeho kříž kéž je i můj.
- On mé viny smýval svými krvavými zraněními, tento trest nám rozděluj.
- S tebou pláči, slza smáčí oči, jimiž nevypláči soucit s tebou, ženo žen.
- Veď mě pod kříž svého Syna, jenž svou náruč rozepíná, s tebou stát chci pod křížem.
- Panno panen plná jasu, nežij sama trpkost času, přijmi, prosím, lásku mou.
- Maria má, kéž ty sama dáš mi nést smrt Krista Pána, přijmout ránu za ranou.
- Kéž mě jeho rány zraní a kéž opojení dá mi jeho kříž a jeho krev.
- Až před Božím soudem stanu, přijď mi, Panno, na ochranu, vzdal ode mne Boží hněv.
- Kéž jsem křížem, smrtí Páně chráněn v lásce svrchované, milost buď mou záchranou.
- Tělo zemře, Ty však, Panno, dej, ať je mi nebe přáno, kéž Bůh přijme duši mou. Amen

PROPAST MEZI ŽENAMI A DUCHOVNÍMI ÚŘADY

- Princip panenství – zdrženlivosti mužů a žen
- Celibát – diskuze o kněžství trvá od 3. do 11. století
- Prosazení trvá zhruba další dvě století, katolický venkov až v době poreformační
- Spor mezi východním a západním křesťanstvím
- Celibát pro ženy
 - kláštery
 - život v kláštorech
- Normy – kánony, dekrety, penitenciáře

RITUÁLNÍ PRAXE ŽEN - MANIPULACE TĚLA, MAGICKÉ RITUÁLNÍ PRAKTIKY

- Svatá žena - *mulier sancta*
 - 12. století – sakralizace manželství, kurtoazní láska
 - Rozvoj zbožnosti – regulace (výchovné spisy, kurtoazní romány, zpověď)
 - Model ženské svatosti – *Imitatio sanctorum, imitatio Mariae*
 - Typologie žen (svobodná, lehkověrná, hloupá ...) - regulace žen – odvracení od zla *inquisitio*
 - Prorokyně, vizionářky – mystické formy zbožnosti
 - Náboženský život: mnišky, bekyně (Jan XXII., *Ad Nostrum*, 1317, spojení bekyní s herezí Svobodného ducha)
- Stereotyp čarodějnice
 - *Světice, nebo čarodějky*
 - Od 14. století – krize, nejistoty
 - Dualita, definice v protikladech:
 - Božská – démonická
 - Pakt – zasnoubení
 - Prorocký dar – zakázané věštění
 - Uctívání eucharistie – magická manipulace aj.

DISKUZE O POSTAVENÍ ŽEN V CÍRKVÍCH

- **Katolická církev**
- Ludmila Javorová
- bývalá spolupracovnice tajného biskupa Felixe Maria Davídka při budování skryté církve, Společnost *Koinótés* mezi lety 1964–1989, (reakce na ničivé zásahy komunistického režimu proti církvím.)
- 28. prosince 1970 Davídek Ludmilu Javorovou vysvětil na jáhna i na římskokatolického kněze.
- V roce 1996 jí bylo církví oficiálně sděleno, že je jí výkon kněžské služby zakázán, protože její svěcení je podle katolického církevního práva neplatné.
- <https://www.mujirozhlas.cz/radiodokument/ona-je-knez-pribeh-ludmily-javorove-tajne-vysvecene-zeny>

DISKUZE O POSTAVENÍ ŽEN V CÍRKVÍCH

- Tomáš Pergler, „Dobrovolný celibát, svěcení žen. Němečtí katolíci účtují s tradicemi“, *Seznam zprávy* 22. 2. 2022
-
- <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/zahranicni-dobrovolny-celibat-sveceni-zen-nemecti-katolici-uctuji-s-tradicemi-187563>

DISKUZE O POSTAVENÍ ŽEN V CÍRKVÍCH

- Evangelické církve
 - Svěcení – ordinace žen
 - Církev československá husitská
 - Martina Viktorie Kopecká

DOPORUČENÁ LITERATURA

- Ženy v raném křesťanství

- Brown, Peter, *Tělo a společnost: Muži, ženy a sexuální odříkání v raném křesťanství*, trans. Eva Lajkepová, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury 2000 (anglický originál: *The Body and Society: Men, Women and Sexual Renunciation*, New York: Columbia University Press 1988).
- Doležalová, Iva, „Vznik kultu Marie v kontextu pozdního starověku“, *Religio: Revue pro religionistiku* 4/2, 1996, s. 149–156.
- Doležalová, Iva, „Marie – žena, matka, manželka, panna?“, in: Iva Doležalová – Eleonóra Hamar – Luboš Bělka (eds.), *Náboženství a jídlo*, (Central European Religious Studies 3), Brno: Masarykova univerzita – Praha: Malvern 2006, s. 187–196.
- Foletti, Ivan, *Ženy u oltáře. Nikdy? Jáhenky, vdovy, kněžky a ikonografie Matky Boží (III.-VI. Století)*, [Parva Convivia 4], Brno: B&P Publishing - Masarykova univerzita 2018.
- Eisen, Ute, *Women Officeholders in Early Christianity: Epigraphical and Literary Studies*, Collegeville: Liturgical Press 2000.
- Kraemer, Ross Shepard, *Her Share of the Blessings: Women's Religions among Pagans, Jews and Christians in the Greco-Roman World*, Oxford – New York: Oxford University Press 1992.
- Økland, Jorunn, *Women in Their Place: Paul and the Corinthian Discourse of Gender and Sanctuary Space*, (Journal for the Study of the New Testament Supplement Series 269), London: T & T Clark 2004.
- Osiek, Carolyn – David L. Balch, *Families in the New Testament World: Households and House Churches*, (The Family, Religion, and Culture), Louisville: Westminster John Knox 1997.
- Osiek, Carolyn – Margaret Y. MacDonald – Janet H. Tulloch, *A Woman's Place: House Churches in Earliest Christianity*, Minneapolis: Fortress Press 2005.
- Stark, Rodney, „The Role of Women in Christian Growth“, in: id., *The Rise of Christianity: A Sociologist Reconsiders History*, Princeton: Princeton University Press 1996, s. 95–128.

- Ženy ve středověku a přehledová literatura
- Gurevič, Aron, Nebe – *peklo – svět. Cesty k lidové kultuře středověku*, Praha: H + H 1996.
- Dienzelbacher, Peter, *Světičky, nebo čarodějky?*, Praha: Vyšehrad 2003.
- Bitel, Lisa M., *Women in Early Medieval Europe, 400-1100*, Cambridge: Cambridge University Press 2002.
- Bynum, Caroline W., *Holy Feast and Holy Fast. The Religious Significance of Food to Mediaeval Women*, Berkeley: California University Press 1987.
- Erler, Mary C. – Kowaleski, Marianne (eds.), *Gendering the Master Narrative. Women and Power in the Middle Ages*, Ithaca – London: Cornell University Press 2003.
- Kienzle, Beverly Mayne – Walker, Pamela J. (eds.), *Women Preachers and Prophets through Two Millennia of Christianity*, Berkeley – Los Angeles – London: University of California Press 1998.
- Macy, Gary, *The Hidden History of Women's Ordination: Female Clergy in the Medieval West*, Oxford – New York: Oxford University Press 2007.
- Schulenburg, Jane Tibbetts, *Forgetful of Their Sex: Female Sanctity and Society, ca. 500-1100*, Chicago – London: Chicago University Press 1998.
- Ward, Jennifer, *Women in Medieval Europe 1200-1500*, London: Longman 2002.